

„Muzika užgimsta tyloje, o
pasibaigusi vėl į ją įsilieja. Tai
kelionė. Supranti?“

*Muzika
Ilzei
Brauchman*

Rachel
Joyce

baltos lankos

Rachel Joyce

Muzika
Ilzei Brauchman

romanas

Iš anglų kalbos vertė Rita Pilkauskaitė

baltos lankos

Vyras, kuris mėgo tik Šopeną

Frankas kaip visada sėdėjo prie patefono rūkydamas ir žiūrėjo pro langą. Pietų metas, o lauke jau beveik tamsu. Dienos kaip nebūta. Atšalus viskas truputį apšerkšnijo ir Vienybės gatvė blizgėjo žibintų šviesoje. Oras tarsi nusidažė melsvai.

Šalia keturios parduotuvėlės jau užsidarė, o jis įsigijo lavos lempų ir elektrinį židinį. Prie prekystalio tatuiruočių meistrė Modė vartė mėgėjiškus žurnaliukus, tėvas Antonis lankstė origamio gėlę. Šeštadieninis Kitas surinko visas Emilu Haris plokšteles ir Frankui nematant bandė sudėlioti pagal abėcėlę.

– Ir vėl nė vieno pirkėjo, – labai garsiai ištarė Modė. Nors Frankas sėdėjo parduotuvės gale, o ji priekyje, nebuvo jokio reikalo šaukti. Vienybės gatvėje įsikūrusios parduotuvėlės buvo prieškambario dydžio. – Klausai?

– Klausau.

– Neatrodo, kad klausytum.

Frankas nusiėmė ausines. Nusišypsojo. Pajuto, kaip veide atsirado juoko raukšlių, jos susimetė ir akių kampučiuose.

– Matai? Aš visada klausausi.

Modė kažką neaiškiai numykė, o paskui pridūrė:

– Buvo užėjęs vyriškis, bet ne tatuiruotės. Teiravosi naujų parduotuvių centrinėje gatvėje.

Tėvas Antonis pasigyrė savo dovanų parduotuvėlėje pardavęs prespapjė. Ir odinį knygos žymeklį su „Tėve mūsų“. Atrodė net labai patenkintas.

– Jei ir toliau taip eisis, tai vasaros nesulauksiu, – pareiškė Modė.

– Baik, Mode. Viskas bus gerai.

Jie nuolat apie tai kalbėdavo. Ji skųsdavosi, kad reikalai visai prasti, o Frankas ramindavo: Mode, viskas ne taip jau blogai. Judu abu kaip užsikirtusi plokštelė, sakydavo Kitas, ir būtų buvę juokinga, tačiau jis tai kartodavo kas vakarą, be to, juodu nebuvo pora. Frankas – užkietėjęs viengungis.

– Ar žinai, kiek laidotuvių buvo laidojimo biure?

– Ne, Mode.

– *Dvejos*. Nuo Kalėdų. Kas tiems žmonėms pasidarė?

– Gal nebemiršta, – tarė Kitas.

– Kaipgi nemiršta. Tiesiog jie čia nebeateina. Visiems reikia tik to šlamšto Didžiojoje gatvėje.

Praėjusį mėnesį užsidarė gėlininkė. Tuščia parduotuvėlė gatvės gale priminė sugedusį dantį, o prieš keletą dienų kitam gale kepyklos vitriną sudarkė grafičiai. Nuėjęs su muilino vandens kibiru Frankas visą rytą plovė.

– Vienybės gatvėje visada buvo parduotuvių, – tarė tėvas Antonis. – Mes esam bendruomenė ir čia mūsų vieta.

Šeštadieninis Kitas, eidamas su naujų septynių colių singlų dėže, vos nenuvertė lavos lempos. Regis, jis jau pamiršo Emilu Haris.

– Šiandien buvo dar vienas vagišius, – pasakė jis nei iš šio, nei iš to. – Iš pradžių jis piktinosi, kad neturim kompaktinių diskų, o paskui paprašė parodyti plokštelę ir spruko su ja.

– Ką šį sykį?

– „Genesis“ albumą *Invisible Touch*.

– Frankai, ką darei?

– Ai, jis kaip visada, – atsakė Kitas.

Taip, Frankas elgėsi kaip ir visada. Čiupo savo seną zomšinį švarką ir nusivijo vaikina, pagavo jį autobusų stotelėje. (Kas per vagis laukia vienuolikto autobuso?) Uždusęs pažadėjo iškviesti policiją, jei vaikinai negrįš į parduotuvę ir nepaklausys ko nors kito. Jeigu jam taip labai reikia, galys pasilikti „Genesis“ plokštelę, bet Frankui labai liūdna, kad nukniaukęs ne tą įrašą, mat jų ankstyvieji kur kas geresni. „Gali pasilikti albumą ir net voką, jeigu tik paklausysi „Fingalo olos“. Patikėk, jei mėgsti „Genesis“, patiks ir Mendelsonas.“

– Norėčiau, kad imtum pardavinėti naujuosius kompaktinius diskus, – tarė tėvas Antonis.

– Juokauji? – prunkštelėjo Kitas. – Jis geriau mirs, negu pardavinės kompaktus.

Staiga atsidarė durys ir din dan – įėjo naujas lankytojas. Frankas apsidžiaugė.

Persišku kiliminiu takeliu, vedančiu iki pat patefono, žengė tvarkingas vidutinio amžiaus vyriškis. Visiškai niekuo neišsiskiriantis, paltas, plaukai, net ausys – visas tarsi tyčia sudėtas taip, kad antrą kartą į jį niekas nepažvelgtų. Nunarinęs galvą praslinko pro prekystalį iš dešinės, pro ten stovinčius Modę, tėvą Antonį ir Kitą. Plokštelės už jų buvo sudėtos į tvirtas kartonines dėžes.

Praėjo pro kairėje stovintį seną medinį stelažą, duris į Franko butą, stalą vidury parduotuvės ir papildomų plokštelių prikrautas plastikines dėžes. Nė akies krašteliu nedirstelėjo į įvairiausių albumų viršelius ar Kito sukurtus ir ant sienų smeigtukais prismeigtus skelbimus. Sustojęs prie patefono išsitraukė nosinę.

Frankas susidėjo dideles rankas ir palinko priekin.

– Ar jums viskas gerai? – sugriaudėjo jis. – Kuo šiandien galėčiau padėti?

– Kaip čia pasakius, man patinka tik Šopenas.

Dabar Frankas prisiminė. Šis vyras buvo užėjęs prieš porą mėnesių. Ieškojo ko nors, kas prieš vestuves nuramintų nervus.

– Jūs nusipirkote jo noktiurnus, – tarė Frankas.

Vyro lūpos sukrutėjo. Regis, jam nebuvo įprasta, kad kas nors jį prisimintų.

– Vėl atsidūriau keblioje padėtyje. Kažin, ar... galėtumėt surasti man ką nors kita?

Skusdamasis buvo palikęs plotelį ant smakro. Tas vienui vienas šiurkštus ražienos lopinėlis kažkodėl kėlė liūdesį.

Taigi Frankas nusišypsojo, mat visada šypsodavosi, kai lankytojas prašydavo padėti. Uždavė tuos pačius klausimus kaip visada. Ar žino, ko ieškąs? (Taip, Šopeno.) Gal yra girdėjęs ką kita, kas jam patikę? (Taip, Šopeną.) Ar paniūniuotų? (Ne, neišeis.)

Vyras greit žvilgtelėjo per petį, ar niekas nesiklauso, bet jie nesiklausė. Per tiek metų parduotuvėje buvo visko prisiziūrėję. Nuolatiniai klientai, žinoma, ateidavo naujų įrašų, bet dažniausiai žmonės norėdavo ko nors daugiau. Frankas padėdavo jiems, kamuojamiems ligos, sielvarto, netekusiems pasitikėjimo ar darbo, netgi dėl tokių kasdienių dalykų, kaip antai futbolo rezultatai ar prastas oras. Ne todėl, kad visa tai išmanė, tiesiog mokėdavo išklaudyti, o jo kantrybė buvo beribė. Vaikystėje galėdavo ištisas valandas stovėti rankoje laikydamas duonos riekelę ir laukti paukščio.

Tačiau vyras žvelgė į Franką. Ir laukė.

– Norite, kad surasčiau reikiamą plokštelę? Nežinote kokią, bet Šopenas tiks?

– Taip, taip, – ištarė vyras. Kaip tik taip ir buvo.

Taigi, ko jam reikia? Frankas nusibraukė kirpčius, bet šie vėl užkrito – ką jiems padarysi, visiškai jo neklauso, – ir atrėmęs smakrą į delnus įsiklausė, tarsi bandydamas surasti radijo signalą eteryje. Ką nors gražaus? Lėto? Sėdėjo nekrutėdamas.

Staiga dingtelėjo su tokia jėga, jog Frankui net kvapą užėmė. Na, žinoma. Tam vyrui ne Šopeno reikia. Ir net ne noktiurno. Juk jam reikia...

– Palūkėkit! – pašoko Frankas.

Jis drimblino po parduotuvę traukydamas albumų viršelius, apėjo Kitą ir staigiai palenkė galvą, kad išvengtų šviestuvų. Reikėjo surasti tai, kas atitiktų muziką, išgirstą iš vyro, kuris mėgo tik Šopeną. Pianinas, taip. Jis girdi pianiną. Tačiau tam vyrui reikia dar kažko. Kažko švelnaus ir didžio. Kur Frankas tai rastų? Bethovenas? Ne, būtų per daug. Bethovenas tokį žmogų kaip šis priblokštų. Jam reikia gero draugo.

– Frankai, gal tau padėti? – paklausė Kitas. Tiesą sakant, suburbuliavo „ga tau dėt“, mat aštuoniolikmetis vaikinukas pilna burna žiaumojo šokoladinį sausainį.

Kitas nebuvo nei kvailokas, nei atsilikęs, kaip žmonės kartais pamanydavo, tiesiog netašytas ir pernelyg entuziastingas, augęs mažame priemiesčio namelyje, jo motina sirgo demencija, o tėvas nesitraukdavo nuo televizoriaus. Per pastaruosius porą metų Frankas pamilo Kitą, panašiai kaip kadaise rūpinosi savo sulūžusiu furgonu ar motinos patefonu. Jis pastebėjo, kad jei su Kitu elgdavosi kaip su jaunu terjeru – nuolat siūsdavo kur nors suvaikščioti arba duodavo lengvų užduočių, – jis neprisidarydavo daug žalos.

Tačiau kokios muzikos reiktų vyriškiui? Kokios gi?

Frankas ieškojo dainos, kuri lyg nedidelis plaustas saugiai parplukdytų šitą vyrą namo.

Pianinas. Taip. Pučiamieji? Gal ir gerai. Balsas? Galbūt. Stiprus ir aistringas, skambantis dramatiškai, o kartu labai paprastai ir suprantamai...

Štai kas. Aišku. Jau žino, ko tam vyriškiui reikia. Jis pasuko link prekystalio ir ištraukė pasirinktą plokštelę. Tada nuskubėjo prie patefono murmėdamas:

- B pusė, penkta daina. Radau. Taip, kaip tik šita!
- Vyras taip beviltiškai atsiduso, lyg ketindamas tuoj pravirkti.
- Ne, ne. Kas čia? Areta Franklin?
- „Oh No Not My Baby“. Štai šita daina.
- Juk sakiau, kad noriu Šopeno. Popsas nepadės.
- Areta yra *soulas*. Su ja nepasiginčysi.
- Albumas *Spirit in the Dark*? Ne, nenoriu šitos plokštelės.

Ne dėl jos čia atėjau.

Frankas pažvelgė žemyn iš savo aukštybių, o vyras suko ir suko nosinę.

– Žinau, kad ne šito norite, bet patikėkite – šiandien jums reikia jos. Juk nieko neprarasit.

Vyriškis paskutinį kartą žvilgtelėjo durų link. Tėvas Antonis užjaučiamai gūžtelėjo, tarsi sakydamas: „Kodėl gi ne? Mums visiems taip buvo.“

– Na, gerai, – nusileido vyras, kuris mėgo tik Šopeną.

Prišokęs Kitas nuvedė jį prie klausymosi kabinos, ne suėmęs jo plaštaką, o lydėdamas ištiestomis rankomis, tarsi bet kurią akimirką vyriškis galėtų subyrėti. Lavos lempos skleidė besikeičiančių rožinių, ryškiai žalių ir auksaspalvių raštų šviesą. Klausymosi kabinos buvo visai kitokios negu universalinėje parduotuvėje „Woolworths“ – jose stovėdavai lyg po dideliu fenu. Modė sakė, kad ausinės ten tokios riebaluotos, jog paskui reikia praustis. Ne, šitas kabinas Frankas pats padirbo iš dviejų vienodų karalienės Viktorijos laikų neįtikėtino dydžio spintų, kurias aptiko šalia atliekų konteinerio. Nupjovė kojas, pašalino skersinius, stalčius, išgręžė skylutes ir nutiesęs laidus sujungė su patefonu. Dar surado du nedidelius, kad tilptų, bet patogius krėslus. Net medieną nupoliravo taip, jog ši ėmė spindėti kaip juodi blizgūs dažai, o duryse atgijo subtiliai inkrustuoti perlamutriniai paukščiai ir gėlės. Gerai įsižiūrėjus, kabinos atrodė gražios.

Vyras įėjo šonu – labai mažai vietos, juk buvo prašomas atsisėsti miegamojo spintoje – ir įsitaisė. Frankas padėjo užsidėti ausines ir uždarė duris.

– Ar gerai?

– Nieko nebus, – atsiliepė vyras. – Man patinka tik Šopenas.

Nuėjęs prie patefono, Frankas iš voko išėmė plokštelę ir kilstelėjo kojėlę. Tik tik sutiksėjo adata, slysdama grioveliais. Jis įjungė kolonėlę, kad muzika skambėtų visoje parduotuvėje. Tik tik...

Plokštelė atgijo. Beliko laukti.

„O ne, tik ne mano mielasis“

Tik tik. Kabinoje buvo tamsu, sėdėjo nuščiuvęs, tarsi pasislėpęs spintoje. Tyla putojo.

Visi jį įspėjo. Sakė, būk atsargus. Bet jis neklausė. Ir paprašė jos tekėti, o jai sutikus negalėjo patikėti savo laime: ji tokia graži, o jis toks paprastas. Po vestuvių pusryčių nuėjo pas ją su šampano buteliu ir išvydo aukštyn kojomis medaus mėnesio apartamentuose. Iš pradžių nesuprato. Turėjo kaip reikiant įsižiūrėti. Pamatė į lipnų morengą panašią suknelę, iš po kurios kyšojo keturios kojos: pora su juodomis kojineėmis, viena su keliaraiščiu. Tada suprato. Ten buvo jo naujoji žmonelė su vyriausiuoju pabroliu. Palikęs butelį ir dvi taures ant grindų, užtrenkė duris.

Niekaip neįstengė išmesti to vaizdo iš galvos. Klausėsi Šopeno, vartojo gydytojo išrašytus vaistus, bet niekas nepadėjo. Užsidarė namuose, kaipmat pravirkdavo. Taip blogai jautėsi, jog paskambino į darbą ir pasakė sergąs.

Tik tik...

Prasidėjo daina. Gitaros akordas, pučiamųjų gūsis, merginų čiulbesys „ma-no my-li-ma-sis“, o tada sudundėjo būgnai.

Kas šovė Frankui galvon? Jam nereikia tokios muzikos. Jau norėjo nusiimti ausines...

„Kai draugai man sakė, kad turi kitą, – uždainavo dainininkė, toji Areta, aiškiu ir stipriu balsu, – netikėjau nė vienu jų žodžiu.“

Atrodė, tarsi tamsoje sutiktam nepažįstamajam sakytų: „Jūs niekada nepatikėsit“, o nepažįstamasis atsako: „Ei, bet man lygiai tas pats.“

Liovėsi mąstęs apie žmoną ir savo liūdesį, ėmė klausytis Aretos, lyg ji būtų balsas jo galvoje.

Ji papasakojo jam štai ką. Visi jai sakė, kad jos mylimasis apgavikas, net mama ją įspėjo. Bet Areta vis tiek netikėjo. Jis ne toks kaip tie vyrukai, kurie suvilioja, kurie meluoja. „O-o ne, tik ne mano mielasis!“ Dainuoti pradėjo gana ramiai, bet kai užtraukė priedainį, kone rėkė žodžius. Jos balsas buvo tarsi valtelė, o muzika – didžioji Kanagavos banga, tačiau Areta yrėsi per ją aukštyn ir vėl žemyn. Buvo visiškai paika toliau juo tikėti. Griežė styginiai, pliumpėsėjo gitaros, skambėjo valtorna ir mušamųjų ritmai, visi sakė, kad ji klysta („Oiii!“ – veriamai aimanavo pritariamasis vokalas kaip graikų tragedijos merginų choras), tačiau ji tvirtino savo. Jos balsas traukė žodžius tai vienaip, tai kitaip, kildamas ir staigiai krisdamas. Areta žinojo. Žinojo, kokia neviltis apima, kai myli apgaviką. Koks vienišas jautiesi.

Jis sėdėjo labai tyliai. Ir klausėsi.

„Tarsi stebuklas“*

Frankas iš pakelio iškratė cigaretę ir rūkydamas stebėjo kabinos duris. Tikėjosi, kad nesuklydo parinkdamas dainą. Kartais žmonėms tiesiog reikia žinoti, kad jie ne vieni. Kitais kartais reikėdavo padėti saugoti jausmus tol, kol patys išblės, – nors ir skaudu, žmogus laikosi įsikibęs to, kas įprasta.

Jo motina dažnai sakydavo: „Reikalas tas, kad plokštelėmis turi rūpintis.“ Įsivaizdavo Pegę jų baltame name pajūryje, įsispusią į kimono ir apsiuvyniojusią galvą turbanu, uždėjusią jam paklausti Bachą, Bethoveną ar ką nors kita, ką gaudavo. Pegė pasakodavo istorijas apie plokšteles, smulkmenas, kurios padėdavo jam klausytis, o apie kompozitorius kalbėdavo lyg apie meilužius. Ji nenusiimdavo didžiulių akinių nuo saulės net lietui lyjant, tiesą sakant, net kai būdavo visiškai tamsu, o ant rankų užsimaudavo tiek daug apyrankių, kad žvangėdavo, kai ji juokdavosi. Jos nedomino tradiciniai motiniški dalykai. Pavyzdžiui, džemu užtepta ir trikampiukais supjaustyta duona. Vakarienei orkaitėje paruoštas skanus troškinyš arba vyšnių skonio mišturą nuo kosulio. Jei parodydavo jai kriauklelę ar jūržolės kaspinę, pačiupusi sviesdavo atgal į jūrą, o jai vairuojant seną džipą Frankas turėdavo priminti apie rankinį stabdį. (Mat ji turėjo

* „A Kind of Magic“ – britų roko grupės „Queen“ daina ir albumas, įrašytas 1986 metais (čia ir toliau – vert. past.).

blogą įprotį nuriedėti.) Taip, Pegei būti normalia motina reiške prakeikimą, tačiau plokštelėmis rūpinosi kaip šventenybėmis. O apie muziką galėdavo pasakoti valandų valandas.

Daina po truputį nutilo. Klausymosi kabinos durys spragtelėjo ir atsidarė. Suplasnoję sparnais nuskrido perlamutriniai paukščiai.

Vyras, kuris mėgo tik Šopeną, liko kabinoje. Stovėjo prie durų išbalęs kaip drobė, atrodė, kad jam šiek tiek negera.

– Na? Ir kaip? – paklausė Frankas.

– Na? – Prie prekystalio visi – Modė, tėvas Antonis ir Šeštadieninis Kitas – taip pat laukė. Kitas pašokinėjo iš pradžių ant vienos, paskui ant kitos kojos. Tėvas Antonis užsidėjo akinius ant galvos tarsi karūną. Modė suraukė antakius.

Šopeną mėgstantis vyriškis pradėjo juoktis.

– Oho, nieko sau. Iš kur žinėjai, kad man reikia Aretos? Frankai, kaip tau tai pavyko?

– Kas pavyko? Tiesiog daviau tau paklaustyti gerą dainą.

– Ar Areta Franklin dar ką nors įrašė?

Savo ruožtu nusijuokė Frankas.

– Tiesą sakant, taip. Tau pasisekė. Ji įrašė daug. Mat labai mėgo dainuoti.

Jis pagrojo visą plokštelę: vieną pusę, paskui kitą. Klausydamasis Frankas rūkė ir šoko ankštoje erdvėje prie patefono, kraipydamas pečiais ir siūbuodamas klubais. Žiūrėdama į jį net Modė ėmė linguoti, o Kitas kilnojo kojas kaip linksmas viščiukas, nors gal jam trynė nauji batai. Tai geriausios Aretos dainos. Kiekvienas privalo įsigyti albumą *Spirit in the Dark*.

Paskui Kitas visiems įpylė arbatos, o Frankas prie patefono klausėsi vyriškio pasakojimo apie žmoną. Kaip po vestuvių visai negalėjęs prie jos prisiliesti. O prieš mėnesį ji išsikrausčiusi gyventi pas vyriausiąjį pabrolį. Jam palengvėjo visa tai

išsipasakojus. Klausydamas Frankas linkčiojo ir vis tikino vyriškį, kad prirėikus visada galīs užėiti pas jį į parduotuvę.

– Jei bus uždaryta, pasibelsk į duris. Nesvarbu, kiek valandų. Aš visada čia. Nereikia būti vienam.

Tarsi nieko ypatingo ir ganėtinai suprantama, tačiau vyriškis nusišypsojo taip, lyg Frankas būtų padovanojęs jam naujutėlaite širdį.

– Ar buvai kada įklimpęs į šitokią velniavą? – paklausė jis. – Ar buvai įsimylėjęs?

Frankas nusijuokė.

– Su tuo jau baigta. Šita parduotuvėlė viskas, ko man reikia.

– Jis beveik niekur iš jos neina, – įsiterpė tėvas Antonis.

– Ar galima dar kartą pasiklausyti dainos?

– Na, žinoma, klausykis.

Vyras vėl užsidarė kabinoje, o Frankas nuleido adatėlę ant plokštelės. „Kai draugai man pasakė, kad turi kitą...“ Jo žvilgsnis nuklydo pro langą.

Lauke taip tuščia ir tylu. Niekas neina, nieko nevyksta, tik melsva šviesa ir šaltis. Frankas nemokėjo groti, nemokėjo skaityti iš natų, nieko apie tai neišmanė, bet atsisėdęs priešais žmogų ir gerai įsiklausęs tarsi išgirdavo dainą. Tikrai ne gerai žinomą simfoniją. Pasisitengęs daugiausia kelias natas. Ne visada išeidavo, tik kai nustodavo buvęs Frankas ir užimdavo tarpinę poziciją. Kiek pamena, jam dažniausiai pavykdavo. Tėvas Antonis vadino tai intuicija. Keistas šlamštas, Modės žodžiais tariant.

Todėl negi svarbu, kad jo gyvenime nėra to ypatingo žmogaus. Jis ir vienas laimingas. Vėl užsirūkė.

Ir tada pamatė ją, žiūrinčią tiesiai į jį.